

ÇEVİRİMİÇİ OKUR YORUMLARINDA SURİYELİ SİĞINMACILARA YÖNELİK NEFRET SÖYLEMİ: ALTINDAĞ ÖRNEĞİ

Fatma Esra ÖZTÜRK
Bağımsız Araştırmacı, Türkiye
esraozturk20@gmail.com
https://orcid.org/0000-0001-7709-1842

<i>Atf</i>	ÖZTÜRK, F.E. (2022). ÇEVİRİMİÇİ OKUR YORUMLARINDA SURİYELİ SİĞINMACILARA YÖNELİK NEFRET SÖYLEMİ: ALTINDAĞ ÖRNEĞİ. <i>İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi</i> , 14(4), 508-530.
------------	--

ÖZ

Çevrimiçi ağlar, söylemlerin üretildiği, fikirlerin paylaşıldığı etkili iletişim mekânlarıdır. Diğer taraftan bu ağlarda üretilen söylemler kimi zaman nefret söylemlerine dönüşmekte ve dijitalleşmenin sağladığı olanaklarla birlikte hızlı bir biçimde yayılarak yeniden üretilmektedir. Çevrimiçi ağlarda nefret söylemlerinin görünür olduğu gruplardan biri de 2011 yılında ülkelerinde yaşanan iç savaş sebebiyle Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacılardır. Bu çalışmada, okur yorumlarında üretilen nefret söylemlerinin açığa çıkartılması amaçlanmıştır. Araştırma, 10 Ağustos 2021 tarihinde Altındağ'da yaşanan olaylar sonucu Suriyeli sığınmacılara yönelik saldırıları konu alan haberin okur yorumlarına odaklanmaktadır. Bu kapsamda habere ilişkin veriler, *ensonhaber.com* adlı haber sitesinden elde edilerek, Van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi modeliyle incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret söylemlerinin okur yorumları aracılığıyla üretildiği görülmüş, bu söylemlerin ötekileştiren, ırkçı yaklaşımlar içeren, şiddete teşvik eden içerikler bağlamında üretildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nefret Söylemi, Suriyeli Sığınmacılar, Okur Yorumu, Dijital Gazetecilik, Eleştirel Söylem Analizi.

HATE SPEECH AGAINST SYRIAN REFUGEES IN ONLINE READER COMMENTS: THE CASE OF ALTINDAĞ

ABSTRACT

Online networks are effective communication spaces where discourses are produced and ideas are shared. On the other hand, the discourses produced in these networks sometimes turn into hate speech. On the other hand, the discourses produced in these networks sometimes turn into hate speech and are reproduced by spreading rapidly with the opportunities provided by digitalization. One of the groups where hate speech is produced in online networks is the Syrian refugees who came to Turkey due to the civil war in their country in 2011. In this study, it is aimed to reveal the hate speech produced in reader comments. The research focuses on the reader comments of the news about the attacks on Syrian refugees in Altındağ on 10 August 2021. In this context, the data related to the news were obtained from the news website *ensonhaber.com* and analyzed with Van Dijk's critical discourse analysis model. As a result of the research, it has been seen that hate speech against Syrian refugees is produced through reader comments. It has been determined that these discourses are produced in the context of content that includes othering, racist approaches, and incites violence.

Keywords: *Hate Speech, Syrian Refugees, Reader Comment, Digital Journalism, Critical Discourse Analysis.*

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan güvenlik problemleri, savaşlar, bazı politik süreçler, ekonomik koşullar, işsizlik, daha iyi bir yaşam umudu gibi çeşitli nedenler geçmişten bugüne insanları göç etmeye iten sebepler olarak sıralanır. Küresel düzeyde göçün tarihsel sürecine baktığımızda farklı zaman dilimlerine karşılık gelen altı farklı dalgaya ayrıldığı görülür. İlk göç hareketliliği 17. ve 18. yüzyıllarda köle ticaretiyle meydana gelirken, ikinci dalga 19. yüzyılda Avrupa'dan sömürge ülkelere doğru gerçekleşmiştir. Göçün tarihsel durağının üçüncü ve dördüncü dalgası ise sömürgecilikle ilişkili olan çözülme dönemidir. Bu dönem Avrupalıların bir bölümünün sömürge ülkelerinden geri dönmesi veya bağımsız olan yeni devletlerin bazı grupları ülkeden gitmeye zorlaması gibi süreçleri kapsar. 1960'lı yıllar üretimin artmasıyla birlikte gelişmekte olan ülkelere çok sayıda insanın Avrupa'ya ve Amerika'ya göç ettiği, yani işgücü ihtiyacının karşılandığı beşinci dalgadır. Sonuncusu ise Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla (1989) Avrupa ve çevre ülkelere gerçekleşen göç dönemidir. 1980'ler Batı ülkeleri tarafından mültecilerin görece daha rahat kabul edildiği yıllara karşılık gelirken, 1990'lardan bugüne mülteciler daha az kabul edilir olmuştur (Atasü-Topçuoğlu 2012: 503-505).

Göç hareketliliğinin tarihsel sürecini göz önüne aldığımızda, göçün isteğe bağlı olduğu gibi zorunlu olan koşullar sonucunda da gerçekleşebildiğini söylemek mümkündür. Örneğin, savaş sebebiyle insanların yaşamlarını sürdürdükleri yerden ayrılmaya mecbur bırakılmaları göçü zorunlu kılmaktadır. 2020 yılında dünya genelinde, 82.4 milyon kişi insan haklarına yönelik ihlaller, baskı ve şiddet gibi durumlar sebebiyle zorla yerlerinden edilmiştir (URL-1). Türkiye ise özellikle son yıllarda diğer ülkelerdeki iç karışıklık, savaş, çatışma gibi nedenlerden dolayı göç alan ülkelere biri haline gelmiştir. 2011 yılında Suriye'de yaşanan iç savaş binlerce insanın komşu ülkelere göç etmesine yol açmış, göç duraklarından biri de Türkiye olmuştur. İzlenen açık kapı politikasıyla çok sayıda insan Türkiye'ye sığınmış, bir bölümü kamplara yerleştirilirken, bir bölümü ise kendi imkânları doğrultusunda yaşam alanlarını belirlemişlerdir. Bu noktada özellikle savaş gibi göçün zorunluluğa dönüştüğü durumlarda göçle ilişkili olan “göçmen”, “misafir”, “mülteci”, “sığınmacı”, “geçici koruma” gibi çeşitli kavramlar ortaya çıkmıştır. Söz konusu bu kavramlar çoğu zaman birbirinin yerine kullanılıyor olsa da esasında hem sosyal boyutlarıyla hem de hukuki açılardan farklılık göstermektedir. Bu kavramlara baktığımızda göçmen; ülkesinde bir zulme uğrama korkusundan değil, aksine daha çok ekonomik koşullar sebebiyle bulunduğu yerden ayrılan kişileri tanımlar. Bu tanımlamadaki temel ayrım kişinin kendi isteğiyle ülkesinden ayrılması ve daha iyi bir hayat standardına ulaşmak hedefinde olmasıdır (Ulusoy ve Sarıkaya, 2010: 21). Mülteci kavramına ilişkin tanımlama ve haklarının düzenlendiği ilk metin ise

1951 Cenevre Sözleşmesidir. Söz konusu bu sözleşmede kavrama yönelik tanımlamaya şu şekilde yer verilmiştir (BMMYK, 2013: 11):

Irkı, dini, tabiiyeti belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle, zulme uğrayacağından haklı nedenlerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korunmasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönmeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıstır.

Sığınmacı ise mülteci statüsü almak için başvuruda bulunan ancak bu başvurunun henüz bir karara bağlanmadığı kişileri tanımlamaktadır. Dolayısıyla sığınmacı statüsü geçici olmakla birlikte “geri göndermeme” (non- refoulement) ilkesine dayanmakta ve ülkeye sığınan kişilerin temel haklardan faydalanmaları öngörülmektedir (Kaya ve Eren, 2015: 17). Diğer taraftan Türkiye, yalnızca Avrupa’dan gelen kişilere mültecilik statüsü tanımakta, bu sebeple Avrupa dışından gelen kişiler ancak sığınmacı statüsüne erişebilmektedir. İç savaş sebebiyle Türkiye’ye sığınan Suriyeliler ilk etapta misafir olarak tanımlanmış, ancak bu tanımın hukuki bir karşılığı olmadığından 2014 yılında 6458 sayılı kanun kapsamında geçici koruma statüsü verilmiştir (Efe, 2015: 14).

Diğer taraftan göç etmek hem göç edenler hem de göç edilen ülkede yaşayanlar nezdinde toplumsal, kültürel, ekonomi gibi muhtelif alanlardaki değişimleri de beraberinde getirir. Ancak bu durumun bir başka yönü ise kimi zaman toplumda yabancılara yönelik negatif tutumların oluşmasıdır. Bauman (2012: 158) yabancılara tehlikeli olarak görüldüklerini, söz konusu korkuyla baş etmek için ayrımcılığın devreye sokulduğunu belirtmektedir. Öyle ki bu ayrımcı tutumlar nefret söylemlerine, hatta nefret suçlarına uzanan negatif süreçlerin yaşanmasına yol açabilmektedir. Bu kapsamda çalışma, 10 Ağustos 2021 tarihinde Ankara’nın Altındağ ilçesinde yaşanan olaylar sonucu Suriyelilerin ev ve iş yerlerine yönelik saldırıları konu alan haberin okur yorumlarını ele almaktadır. Söz konusu haberin okur yorumlarında üretilen nefret söylemlerini açığa çıkarma çabasında olan bu çalışma, ensonhaber.com adlı çevrimiçi haber sitesinden elde edilen verileri eleştirel söylem çözümlemesi modeliyle irdeleyecektir.

NEFRET SÖYLEMİ

Nefret söyleminin kurucu unsurunu, “biz” ve “onlar” karşıtlığını yaratan ötekileştirme süreci oluşturur. Öteki, bizi oluşturan sınırların dışında kalan ve onun öteki olduğunu vurgulayan farklılıklara işaret eder. Kolektif kimliğin

oluşumunda “biz” unsuru, aynı zamanda ötekini tanımlayabilir. Bu noktada “biz”i neyin tanımlıyor olduğu önem kazanmaktadır. Öyle ki “biz”, güç ve haklılık üzerinden tanımlandığında tam karşıt noktasında duran “öteki” haksızlığın ve zayıflığın temsiline dönüşür. Bu noktada “nefret” farklılıklarıyla görünür olan, yani bizim gibi olmayan ötekinin varlığına indirgenir (Talismciler, 2012: 259).

Ötekini tanımlayan basamaklardan biri, kategorize edilmiş halde zihnimize yerleşen kalıp yargılardır. Bir gruba yönelik daha öncesinde oluşmuş olan izlenimlerin ya da düşüncelerin zihinsel temsilleri olan kalıp yargılar, gruba yönelik algımızı gerçekliğe dayandırarak değil, zihinsel eğilimlerimize göre yapılandırır. Kalıp yargıların bir sonraki basamağını oluşturan önyargı ise din, etnisite, cinsiyet gibi çeşitli özellikler öne sürülerek bir kişiye veya gruba yöneltilen negatif tutumları ifade etmekte ve oluşmasında kültürel süreçler de etkili olmaktadır (Tsesis, 2002: 86). Ayrımcılığa yol açan önyargılı tutum, genellikle gruplar arasındaki kutuplaşmanın ve şiddetin ortaya çıkmasında rol oynar. Ötekileştirilen gruba karşı iyi-kötü, biz-onlar gibi karşıtlıkları kuran negatif özelliklerin atfedilmesi, gruba yönelik bu tutumları genelleyici bir boyuta taşır ve zamanla kanıksanmasına yol açar (Gürkaynak, 2012: 256).

Nefret söylemlerini kuran tutumlardan biri de ayrımcı yaklaşımlardır. Ayrımcılık, bir kişiye veya bir grubun üyelerine yönelik önyargılarla hareket edilen tutum ve davranışlar olarak tanımlanır. Ayrımcı yaklaşım tek bir kişiyi hedef almış olsa da onun negatif davranış biçimlerinden (mesafeli olmak gibi) ayrılan yönü esasında ait olunan grubun özellikleri, yani biz unsurunun dışında kalan farklılıklarıdır (Göregenli, 2012: 21). Ayrımcılık, yalnızca negatif bir tutum olarak değerlendirilmemelidir. Bu yaklaşım biçimi kimi zaman linç, şiddet, öldürme eylemleri gibi insanın yaşam hakkına müdahale eden eylemlere de dönüşebilecek kadar güçlü olabilmektedir. Göregenli (2013:39,40) ayrımcılığın konu alındığı pek çok çalışmada, şiddetle sonuçlanan ayrımcılık biçimlerinde dahi genellikle mağdurun şiddeti hak ettiğine yönelik bir algının yaratılmaya çalışıldığını ve bunun meşru hale getirildiğini belirtir. Bu durumda mağdurun maruz kaldığı şiddet kişiselleştirilmiş bir zemine indirgenir. Böylece mağduru suçlayan bu tutum ayrımcılığa maruz kalan grupların hak talebinde bulunmalarını da zorlaştırır. Ötekileştirme, önyargı ve ayrımcı yaklaşımların bir sonucu olarak meydana gelen nefret söylemi, “cinsiyet, ırk, din, etnik köken, ten rengi, ulusal köken, maluliyet veya cinsel yönelim gibi” (İnceoğlu, 2013: 80) unsurlara ilişkin tutumlardır. Nefret söylemi hususunda uzlaşa sağlanmış bir tanım bulunmamaktadır. Ancak Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin tavsiye kararı uluslararası alanda öne çıkan tanımlardan biridir. Buna göre nefret söylemi:

İrkçı nefreti, yabancı düşmanlığını, Yahudi düşmanlığını veya azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli insanlara yönelik saldırgan ulusalcılık ve etnik merkezilik, ayrımcılık ve düşmanlık şeklinde ifadesini bulan, dinsel hoşgörüsüzlük dâhil olmak üzere hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret biçimlerini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimi... (URL-2).

Çeşitli grupları hedef alan nefret söylemleri; siyasal, cinsel kimlik temelli, inanç ve mezhep temelli, yabancılara ve göçmenlere yönelik, kadınlara yönelik, engellilere ve çeşitli hastalıklara yönelik olmak üzere altı farklı kategoriye ayrılır (Çomu ve Binark 2013: 209-210).

Hedef alınan gruba yönelik üretilen negatif söylemler, ayrımcı tutumlar ötekileştirmeye neden olur. Bu durumda nefret söylemlerinin üretilmesi, mağdurlar üzerindeki baskıyı artırarak onların sessizleşmelerine yol açar. Demokratik bir toplum farklı düşüncelerin, bakış açılarının özgürce ifade edildiği, yani grupların müzakere sürecine dâhil oldukları bir yapıyı gerektirir. Bu durumda nefret söylemlerinin bir sonucu olarak değerlendirilen mağdurun sessizleşmesi ise demokratik sistemi tehdit etmektedir (Alğan ve Şensever, 2010: 16-17).

Öte yandan nefret söylemlerinin bir başka yönü de şiddet eylemlerine dönüşebilecek kadar güçlü olmasıdır. Elbette her nefret söylemi şiddete dönüşmeyebilir, ancak bu söylemler nefret suçuna uzanan sürecin zeminini oluşturur. Böylece hedefteki gruba yönelik “toplumda size yer yok” (İnceoğlu, 2013: 76) mesajı verilir. Dolayısıyla bu negatif tutum, hedef alınan grup üzerinde bir korku yaratarak onları pasifize edebilir.

YABANCILARA VE GÖÇMENLERE YÖNELİK NEFRET SÖYLEMİ

Yabancılara ve göçmenlere yönelik nefret söylemi, farklı etnik grupları ve genel olarak yabancılara hedef alan, ırkçılıktan beslenen bir nefret biçimidir. Toplumdaki farklı etnik grupları ötekileştiren bu yaklaşıma göre, öteki olan “yabancılar” toplum içindeki korkunun, olumsuz durumların nedeni olarak görülür ve düşmanlaştırılır (Çomu ve Binark, 2013:209). Mora, dışarıdan gelenler olarak tanımladığı yabancılardan toplumda “biz” ve “onlar” olarak sınıflandırıldığını, böylece nefret gibi negatif duyguların harekete geçirildiğini belirtir. Bununla birlikte bir tehdit unsuru olarak damgalanan yabancılardan, ülkede yaşanan olumsuz bir durumdan (işsizlik, konut problemleri gibi) sorumlu tutulduklarını ve ülkeden gitmeleri halinde problemlerin çözüleceğine ilişkin inanışların var olduğunu da eklemektedir (2009: 11).

Geçmişten bugüne ekonomik, politik, güvenlik, savaş gibi çeşitli problemler sebebiyle çok sayıda insan göç etmek durumunda kalmıştır. Modern çağın aynı zamanda bir göç çağı olduğunun altını çizen Bauman'a (2018: 74) göre "mülteciler, yerinden edilenler, sığınmacılar, muhacirler, sans papiers küreselleşmenin atıklarıdır". Göçmenliği ve mülteciliği yabancı düşmanlığı üzerinden analiz eden Bauman (2012:165) dünya üzerinde gezinen bir hayalet olarak tanımladığı yabancı düşmanlığını, akışkan modern hayatın belirsizliğinden, güvensizliğinden beslendiğini ve yabancıların suçla ilişkilendirildiğini belirtir.

Göçmenler, sığınmacılar gibi genel olarak yabancılar yönelik gerçekleşen nefretin temelleri ırk, din, etnisite gibi farklılıklar sebebiyle meydana gelse de nefret söylemlerini tetikleyen unsurlar, yalnızca belirtilen bu farklılıklarla sınırlı değildir. Ekonomik, politik, sosyal ve kültürel etkenler de nefret söylemlerinin oluşmasında etkili olan diğer unsurlardır. Doğan (2015: 138), bu çalışmanın da odağında olan Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret söylemlerini, yalnızca kimlik temelli farklılıklar bağlamında değerlendirmeyi yetersiz bulmakta, aksine çok boyutlu bir yaklaşımla tüm etkenler göz önüne alınarak ayrımcı söylemin sorgulanmasının önemine vurgu yapmaktadır.

"Öteki" en temelde bizi oluşturan öğelerin dışında kalan ve bir tehdit olarak algılanan yabancılarıdır. Elbette öteki olana karşı düşüncelerimiz, önyargularımız, zihniyetimiz doğuştan var olmamakta, toplumsallaşmanın bir ürünü olarak oluşmaktadır. Ötekine yönelik algının oluşmasında ve içselleştirilmesinde, sosyalizasyon sürecimize eklenen aile, okul, sosyal çevre vb. unsurlar etkili olduğu gibi medya da bu sürece müdahil olan kurumlardan biridir. Medya metinlerinde yabancılar ve göçmenlere yönelik üretilen ayrımcı dil ve onların temsil edilme biçimleri, zihnimizi etkileyerek onların bir tehdit olarak algılanmalarına yol açabilir. Böylece hayatımız boyunca hiç karşılaşmadığımız, tanımadığımız ötekiler hakkındaki korkularımızın meydana getirilmesinde ve bizim için bir tehdit olduğuna dair düşüncelerin oluşturulmasında medya önemli bir araç haline gelmektedir (Yanikkaya, 2009: 22). Göçmenler ve azınlıklar kapsamında üretilen haberleri ele alan Van Dijk (2010: 18) haber içeriklerinde göçmenlerin sayıca çokluğuna ilişkin vurgu yapıldığını ve bir tehdit unsuru olarak yer aldıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan Suriyeli sığınmacıların haber kaynaklarında nasıl temsil edildiğini inceleyen Efe (2015: 58) ise sığınmacı sayısının ön plana çıkartıldığını, tehdit oluşturduklarını ve toplumdaki sorunların kaynağı şeklinde etiketlenerek temsil edildiklerini tespit etmiştir.

Geleneksel medyanın yanı sıra yabancılar yönelik nefret söylemlerinin üretildiği alanlardan biri de yeni medya platformlarıdır. Ağ ortamında içeriklerin kolay bir şekilde üretilmesi, paylaşılması nefret söylemlerinin hızlı bir şekilde dolaşıma girmesine yol açmaktadır. Çevrimiçi sitelerde, bloglarda, sosyal medyada nefret

içeren, gerçeği yansıtmayan paylaşımların varlığı önyargıları ve negatif duyguları tetikleyerek nefretin büyümesinde etkili olabilmektedir.

YENİ MEDYADA NEFRET SÖYLEMİ

Kitle iletişim araçları geçmişten bugüne nefret söylemlerinin üretilmesi ve yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. Bireyin toplumsallaşma sürecinde etkin olan medya, toplumsal roller ve kurallar gibi unsurların aktarılmasında ya da “öteki” hakkındaki düşüncelerimizin oluşmasında önemli bir işleve sahiptir. Geleneksel medyanın yanı sıra günümüzde yeni medya mecraları da nefret söylemlerinin üretilmesi ve yayılmasında oldukça etkilidir. İnternet teknolojisinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan yeni medya, bilgiye erişim, zaman ve mekânın sınırsızlaşması, etkileşim unsuru gibi geleneksel medyadan ayrılan pek çok özelliği ile iletişim kurma pratiklerimizi değişime uğratarak kullanıcının aktif olduğu bir iletişim mecrası sağlamıştır. Yeni medya, katılımcılar için yeni bir ifade alanına dönüşerek demokratik bir ortam sağlıyor olsa da diğer taraftan nefret söylemlerinin üretildiği, negatif içeriklerin paylaşıldığı bir alan haline gelmiştir.

İnternetin gündelik hayatımızın içine yerleşerek daha çok kullanılmaya başlanması, yeni iletişim araçlarının ortaya çıkması, yöndeşmenin etkisi, etkileşim özelliği, üretici ve tüketici kavramlarının bütünleşmesi, örgütlenme pratikleri ve içeriklerin hızla yayılması gibi unsurlar, nefret söylemlerinin bu ağlar üzerinde üretilmesini kolaylaştırmıştır. Binark’a (2010: 11) göre yeni medyanın kendine özgü niteliklerinden dolayı nefret söylemleri bu mecralarda daha kolay dolaşıma girmekte ve sıradan hale gelmektedir. Doğu (2010:226) ise geleneksel medya araçlarıyla yayılan nefret söylemlerinin internetin kullanımıyla birlikte daha çok tetiklendiğini ifade etmektedir. Çünkü internet teknolojisinin kullanıcılara sağladığı olanaklar, internet ağlarında oluşan nefret gruplarının örgütlenme pratiklerinde bir değişim yaratmıştır. Bu gruplar nefreti ortaya koymaya yönelik tüm içeriklerini ağ ortamında üreterek paylaşma ve yayma fırsatını elde etmiştir. Ağ ortamında yayılan ilk nefret girişimi, başka bir ifadeyle internetin bu söylemlerin üretilmesi ve yayılmasında bir araç olarak kullanımı 1980’li yıllarda Amerikan Neo-Nazilerin bilgisayar ortamındaki eylemleriyle başlamıştır (Doğu, 2010:227).

Öte yandan bu mecralarda üretilen ayrımcı içerik ve söylemlerin diğer katılımcılar tarafından yorumlanması, beğenilmesi ve paylaşılması gibi pratiklerle bu içeriklerin öne çıkartılması nefret söylemlerinin hızlı bir şekilde yayılmasına yol açmaktadır. Buna ek olarak kullanıcıların farklı bir kimlikle katılım gösterebilmeleri ve çevrimiçi alanda negatif içeriklerin denetlenmesi problemi nefret söylemlerinin yeni medya ortamlarında daha kolay üretilmesinde etkilidir (Öztürk, 2021: 147). İnternetin sağladığı olanaklarla ortaya çıkan çevrimiçi

mecralar (sözlükler, bloglar, sosyal medya gibi) aynı zamanda nefret söylemlerinin üretildiği, görünür olduğu alanlardır. Bu kapsamda değerlendirilebilecek bir başka platform ise bu çalışmanın da odağında olan dijital gazetelerdeki okuyucu yorumlarıdır.

İnternet teknolojilerinin gelişmesi sonucu pek çok alanda olduğu gibi geleneksel gazetecilik alanında da önemli değişimler meydana gelmiştir. Gazetelerin geleneksel olarak işlevlerini sürdürmelerinin yanı sıra günümüzde ağ tabanlı dijital gazetecilik uygulamaları yaygınlık kazanmıştır. Dijitalleşmenin sağladığı olanaklarla habere anında ulaşma, paylaşma, daha fazla içeriğe yer verme gibi kendine has dinamikleri oluşan dijital gazeteciliği, ön plana çıkaran temel değişimlerden biri okuyucunun etkin olmasıdır. Geleneksel gazetecilikte alıcı konumda olan okuyucu, dijitalleşmeyle birlikte üretici konumuna geçmiştir. Etkileşim unsurunun kullanıcıyı aktif kılması, okuyucunun düşüncelerini ifade etmesini ve diğer kullanıcılarla olan iletişim ağının kurulmasını sağlamıştır. Bilgisayar ve mobil teknolojinin gelişmesiyle birlikte kullanıcıların her an içerik üretebildiklerini belirten Özel (2016: 1992), bu durumun okur yorumlarına da yansıtıldığını, günümüzde okuyucuların haber üretim sürecine katkı sağladıklarını ifade etmektedir.

Diğer taraftan okuyucu yorumları, haber içeriğine yönelik düşünceleri ve çeşitli söylem biçimlerini ortaya koyması açısından da anlamlıdır. Okuyucu haberde yer alan egemen söylemi destekleyen içerikler üretebildiği gibi tamamen muhalif ya da nefret söylemleri içeren yorumlarda da bulunabilir. Haber ve okuyucu arasındaki bu etkileşimli sistem okuyucunun ifade özgürlüğüne katkıda bulunan ve kamusal alandaki görünürlüğünü arttıran olumlu bir değişimi sağlıyor olsa da öte yandan nefret söylemlerinin kolay ve hızlı bir biçimde üretilmesine de yol açmaktadır. Dirini (2020: 69) nefret söylemini okur yorumları üzerinden değerlendirdiği çalışmasında, okur yorumlarının habere ilişkin düşünceleri yansıtmaktan ziyade daha çok fanatik ve hakaret içerikli olduğunu, bununla birlikte kullanıcılar arasında da bir kutuplaşmanın yaşanabildiğini belirtmiştir. Okur yorumlarına ilişkin bir başka önemli unsur da kullanıcının yorumunda vurguladığı negatif içerikli bir söylemin benzer şekilde diğer kullanıcılar tarafından da üretilebilmesi durumudur (Binark, 2010: 28). Bu noktada okuyucu yorumunda yer alan nefret içerikli söylemler, bir başka kullanıcıyı cesaretlendirip nefret söylemlerinin üretimine teşvik edebilir.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Nefret söylemlerinin inşa edildiği, yeniden üretildiği ve hızlı bir şekilde yayıldığı bir başka yapı ise gelişen iletişim teknolojileriyle birlikte ortaya

çıkan internet tabanlı platformlardır. Bu çalışma, çevrimiçi haber sitesinde yer alan okur yorumlarına odaklanmakta ve bu yorumlarda üretilen nefret söylemlerini açığa çıkarmayı hedeflemektedir. Bu amaçtan yola çıkarak çalışmada şu soruların izi sürülecektir:

1. Çevrimiçi haber siteleri nefret söylemlerinin üretilmesini olanaklı kılan etkili bir mecra mıdır?
2. Suriyeli sığınmacılara yönelik üretilen nefret söylemleri hangi negatif temsiller/yüklemeler etrafında oluşturulmaktadır?

Yukarıda belirtilen amaç ve sorulardan hareketle bu çalışmada, *ensonhaber.com* adlı haber sitesinde Suriyeli sığınmacılara yönelik saldırıyı konu alan haberin okur yorumları analiz edilecektir. Suriyeli sığınmacıların yoğunlukta olduğu Ankara'nın Altındağ ilçesinde 10 Ağustos 2021 tarihinde iki grup arasında büyüyen kavgada Emirhan Yalçın öldürülmüştür. Suriyelilerin bıçakladığına yönelik haberlerin yayılmasıyla birlikte o bölgede yaşayan çok sayıda insan Suriyeli sığınmacıların evlerine ve iş yerlerine saldırmış, güvenlik güçleri yaşanan olaylara müdahale etmiştir. Bu kapsamda çalışma, *ensonhaber.com* haber sitesinin 11 Ağustos 2021 tarihinde "Ankara'da Suriyelilerin dükkânlarına saldırdılar" (URL-3) başlıklı haberin altında yer alan okur yorumlarını incelemektedir. Bu çalışmada *ensonhaber.com* sitesi, Alexa'nın (URL-4) verilerine göre en çok ziyaret edilen haber sitesi olması nedeniyle tercih edilmiştir. Söz konusu haberin altında yer alan toplam 1839 okur yorumunun tamamı incelenmiştir. Veriler üzerinde gerçekleştirilen ayrıştırma sonucunda nefret söylemi içeren 627 paylaşım tespit edilmiştir. İncelenen okur yorumlarında çeşitli gruplara yönelik üretilmiş farklı nefret türlerine rastlanmıştır. Ancak bu çalışmada, yalnızca Suriyeli sığınmacılara karşı oluşturulan nefret söylemleri incelemeye dâhil edilmiştir. Nefret içerikli 627 veri MAXQDA programında kategorilere ayrılarak kodlanmıştır. Araştırmanın güvenilirliği için kodlama işlemi iki farklı kodlayıcı tarafından gerçekleştirilmiş ve yapılan karşılaştırmada benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Veriler aşağıda yer alan nefret kategorileri dikkate alınarak kodlanmıştır (Sözeri, 2012: 209):

Abartma/Yükleme/Çarpıtma: Bir kişi ya da olaydan yola çıkarak bir topluluğa yönelik olumsuz genellemeleri, çarpıtmaları, abartmaları, olumsuz atıfları içeren söylemler.

Küfür/Hakaret/Aşağılama: Bir topluluk hakkında doğrudan küfür, aşağılama, hakaret içeren (örneğin kalles, kanıbozuk gibi) söylemler.

Düşmanlık/Savaş Söylemi: Bir topluluk hakkında düşmanca, savaşı çağrıştıran ifadelerin yer aldığı söylemler.

Doğal Kimlik Öğesini Nefret Aşağılama Unsuru Olarak Kullanma/
Simgeleştirme: Doğal bir kimlik öğesinin nefret, aşağılama unsuru
olarak kullanıldığı, simgeleştirildiği söylemler.

Çevrimiçi okur yorumlarından elde edilen ve kategorilere ayrılarak kodlanan veriler, Van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi modeliyle incelenmiştir. Eleştirel söylem çözümlemesi (ESC) ayrımcılık ve eşitsizlik temelli kurulan söylemleri ele almakta, güç ve tahakküm ilişkilerini açığa çıkarmaktadır. ESC'nin odağındaki temel mesele, söylemlerle ifade edilen eşitsizliklerdir. Dolayısıyla eşitsizliklere yol açan gücün kötüye kullanımında söylemlerin nasıl bir rol oynadığını anlamak önem kazanmaktadır. Gücün kötüye kullanımı ise eylemsel veya bilişsel olabilmektedir. Bu noktada bilişsel, zihinleri etkileyerek manipülasyon ya da ikna gibi unsurları kullanır. İşte burada zihinsel kontrolü sağlayan söylemler ön plana çıkar. Çünkü söylemler yoluyla inşa edilen tahakküm, günlük konuşmalarda ve her türlü metinsel içerikte yeniden üretilir. ESC, bu noktada önem kazanır. Çünkü eşitsizliği üreten ve bunu doğallaştıran söylemsel pratikleri ele almaktadır (Van Dijk, 1993: 254). Diğer taraftan söylemler, zihinlerin kontrolünü ele alabilecek kadar güçlüdür. Dolayısıyla söylemin kontrolü zihinlerin, ideolojilerin hatta eylemlerin de kontrolünü beraberinde getirir (Van Dijk, 2010: 28). Son olarak araştırma kapsamında kategorilere ayrılan veriler üç örnek üzerinden analize tabi tutulmuştur. İncelenen verilerde etik kural dikkate alınarak kullanıcı isimleri açık edilmemiştir.

BULGULAR

Abartma/Yükleme/Çarpıtma

Bu kategorideki paylaşımlar, Suriyeli sığınmacıların sayıca fazla oldukları gerekçesiyle Türk vatandaşlarının mülteci konumunda olduğunu belirten söylemleri içermektedir. Bununla birlikte sığınmacıların daha iyi yaşam haklarına sahip olduklarını iddia eden, Altındağ'daki olaylar sonucu sığınmacılara yönelik saldırıları onaylayan, sığınmacıların istenmediğini ve gitmeleri gerektiğini vurgulayan, diğer taraftan genelleyici yargılarla olumsuz yüklemeler içeren, abartılan, çarpıtılan dışlayıcı söylemlerden oluşmaktadır. Bu kategoride 393 içerik tespit edilmiş olup, en çok nefret söylemi bu kategoride üretilmiştir.

Ü

• 11.08.2021 23:35:10

...

Bu olayların aynısı benim mahallemde olacak mahallemi istila ettiler bi rahat yüzü görmüyoruz geldikleri çöplükten benim mahallemde çöplüğe çevirdiler ülkemde suriyeli iraklı afgan afrikalı istemiyorum ülkem elden gidiyor uyan TÜRK MİLLETİ.

Yanıtla • Beğen • Beğenmedim

❤️ 17 🗨️ 3

Resim 1. Abartma/yükleme/Çarpıtma Kategorisi Okur Yorumu

Kaynak: (URL-5)

Yukarıda yer alan ilk okur yorumunda kullanıcı, Ankara’da yaşanan olayların benzer şekilde kendi mahallesinde de yaşanacağını belirtmiştir. Suriyeli sığınmacıların çöple ilişkilendirildiği bu paylaşımda, toplumu kirlettikleri ima edilmiş, istilacı ve rahatsız edici bulunarak olumsuz bir yükleme yapılmıştır. Mültecilerin sayıca fazla oldukları öne sürülerek ülkenin elden gittiğine yönelik abartı içeren bir söylem üzerinden Türk milletine çağrı yapılmakta ve buradaki vurguyu güçlendirmek adına “TÜRK MİLLETİ” ifadesinin tüm harflerinin büyük yazıldığı görülmektedir. Öte yandan Suriyeli ve diğer mültecilerin istenmediğini ifade eden ayrımcı, dışlayıcı bir söylem üretilmiş, İnceoğlu’nun (2013: 76) da vurguladığı gibi hedefteki gruba yönelik “toplumda size yer yok” mesajı verilmiştir. Bu noktada ötekileştirilen grubun toplumdaki dışlanması, insanın temel yaşam ve katılım hakkına zarar vermekte ve demokratik düzeni yıpratmaktadır.

W

• 11.08.2021 23:39:12

...

Aklı selim olun birlik olun her ilde benzerlerini yapın sonra zaten onlar bayramlarda gittikleri memleketlerine geri dönerler merak etmeyin. Canları tatlı orada kalmayıp savaşmayı buraya beleş paraya beleş sağlık hizmetlerine geldiler. Beleş maaş aldılar. Yeter artık Türkiye Türklerindir. Go home

Yanıtla • Beğen • Beğenmedim

❤️ 69 🗨️ 26

Resim 2. Abartma/yükleme/Çarpıtma Kategorisi Okur Yorumu

Kaynak: (URL-6)

Ele alınan ikinci paylaşımda Ankara’da yaşanan olaya atıfta bulunularak Suriyelilere yönelik saldırıların her ile yayılması gerektiği önerilmiş, benzer saldırıların düzenlenmesi halinde sığınmacıların ülkelerine dönecekleri belirtilmiştir. Bu söylemde Ankara’da yaşanan saldırı ve şiddet olayları desteklenmekte, aynı şekilde farklı illere yayılması önerilerek şiddet onaylanmaktadır. Kaynak gösterilmeden Suriyeli sığınmacıların “beleş” ve rahat

bir hayat sürdürdükleri belirtilerek abartma ve çarpıtma yapılmıştır. Ayrıca cümlede vurgulanan “Türkiye Türklerindir” ifadesi ülkenin tehdit altında olduğuna dair bir algı yaratmakta, vurgulanan bu söylem biçimi ise toplumdaki çatışma ortamına zemin hazırlamaktadır.

Resim 3. Abartma/yükleme/Çarpıtma Kategorisi Okur Yorumu

Kaynak: (URL-7)

Bu kategoride değerlendirilen son paylaşımda, Ankara’da yaşanan saldırı olayları desteklenmekte ve sığınmacıların hadlerinin bildirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Şiddeti onaylamak, had bildirmek, öteki üzerinde kurulan tahakküm biçiminin bir göstergesi olmakla birlikte, mağdurun yaşam hakkına yönelik bir müdahaleyi de içermektedir. Diğer taraftan olumsuz bir yargıda bulunularak Suriyeli sığınmacıların toplumun düzenini bozdukları ifade edilmektedir. Bu yaklaşıma göre sığınmacılar, “düzen bozucu”, “zararlılar” olarak etiketlenmekte, böylece negatif bir yükleme yapılmaktadır.

Küfür/Hakaret/Aşağılama

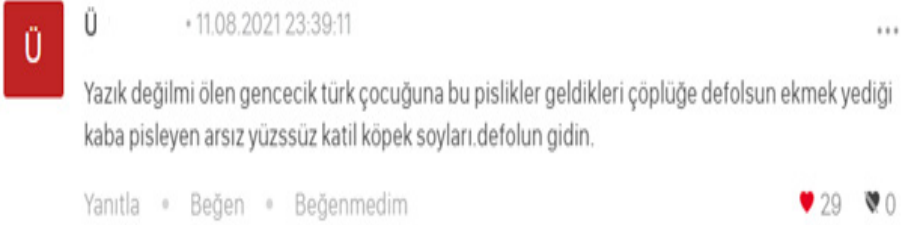
Bu kategoriye dâhil edilen veriler, Suriyeli sığınmacılara yönelik küfür, hakaret ve aşağılama içeren paylaşımlardan oluşmaktadır. Suriyeli sığınmacılara duyulan nefret, aşağılayıcı ve negatif ifadelerle üretilmiş olup, bu kategoride toplam 63 nefret söylemi tespit edilmiştir.

Resim 4. Küfür/Hakaret/Aşağılama Kategorisi Okur Yorumu

Kaynak: (URL-8)

Yukarıda yer alan ilk içerikte, “vatansız itler” ifadesiyle küfür ve hakaret içeren bir paylaşım üretilmiştir. Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların tümünün döverek gönderilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Şiddetin onaylandığı bu paylaşımda, nefret söyleminin temelini oluşturan “biz”/“onlar” karşıtlığı yaratılarak ayrımcı ve dışlayıcı bir yaklaşımın benimsendiği görülmektedir.

Resim 5. Küfür/Hakaret/Aşağılama Kategorisi Okur Yorumu

Kaynak: (URL-9)

Nefret söylemlerinin önemli bir yönü de hedefindeki gruba karşı hakaret içeren, onları aşağılayan söylemler üretilerek değersizleştirilmeleridir (İnceoğlu, 2013: 79). Ele alınan ikinci içerikte, “..bu pislikler geldikleri çöplüğe defolsun ekmek yediği kaba pisleyen arsız yüzssüz katil köpek soyları defolun gidin” cümlesi küfür, hakaret, aşağılama içermekte ve hedef alınan grup itibarsızlaştırılmaktadır. Öte yandan yaşanan bu olaya ilişkin öfke ve nefretin tüm sığınmacıları kapsayan genelleyci bir boyuta ulaştığı görülmektedir.

Resim 6. Küfür/Hakaret/Aşağılama Kategorisi Okur Yorumu

Kaynak: (URL-10)

Yukarıda yer alan son içerikte “sığınmacıların hepsinden iğreniyor ve tiksiniyorum” cümlesi ile sığınmacılara karşı duyulan nefret ifade edilmiş ve tahammülsüzlük vurgulanmıştır. Öte yandan “bunlar insan değil” ifadesi sığınmacılara yönelik oluşturulan hakaret biçimini ortaya koymakta, aynı zamanda onları değersizleştirmektedir.

Düşmanlık/Savaş Söylemi

Bu kategori altında değerlendirilen veriler savaş, yok etme, düşmanlaştırma dilinin hâkim olduğu paylaşımlardan oluşmaktadır. Buna ek olarak Suriyeli sığınmacıların ülkelerine dönmemeleri halinde toplumsal gerilimin daha çok artacağı ifade edildiği, eğer bir önlem alınmaz ise cezayı halkın keseceği yönünde tehdit unsurunun baskın olduğu paylaşımlar yer almaktadır. Bu kategoride 130 nefret içerikli söylem tespit edilmiştir. En çok nefret söyleminin üretildiği ikinci kategoridir.

Resim 7. Düşmanlık/ Savaş Söylemi Kategorisi Okur Yorumu

Kaynak: (URL-11)

Ankara'nın Altındağ ilçesinde yaşanan olaya atıfla, bir Türk'ün öldürülmesinin bedeli olarak bir milyon Suriyelinin öldürülmesi talep edilmiştir. Nefret dilinin suçla ilişkisinin ortaya koyulduğu bu içerikte, “liğme liğme kesin”, “bir milyon suri ölmeli” söylemleri Suriyeli sığınmacıların yok edilmelerini, yani öldürülmelerini vurgulamaktadır. Nefret söylemlerinin nefret suçuna dönüşme potansiyelinin önemli bir örneği olan bu paylaşım, nefret söylemlerinin ne kadar güçlü olduğunu ve nelere yol açabileceğini göstermektedir. Oran (2012: 40) nefret suçunun yolunu açan, tahrik eden esas sürecin nefret söylemleri olduğunu belirtir. Altındağ'da yaşanan olaylara ilişkin olarak hukuksal bir çözümün aksine açığa insanların yaşam hakkına kastedilmiştir.

Resim 8. Düşmanlık/ Savaş Söylemi Kategorisi Okur Yorumu

Kaynak: (URL-12)

Altındağ'da meydana gelen olaylar sonucunda, Suriyeli sığınmacılara yönelik başlayan saldırılara istinaden Ankara'da yaşayan Suriyelilerin hepsinin yok edilmesi "birtane suri bırakmayın ankarada" söylemiyle vurgulanmıştır.

Bauman modern kültürü, ideal bir tasarım olarak düşündüğü bahçe kültürüyle ilişkilendirir. Buradaki anlamıyla bahçe, sınırların belli olduğu kusursuz bir düzenin göstergesidir. Neyin zararlı veya neyin yabancı ot olduğunu belirleyen düzen, aslında bir tasarımdır. Bu anlamda evrendeki her unsur söz konusu düzenle ilişkili olmak koşuluyla sınıflandırılır. Bu düşünceden hareketle Bauman soykırımı, tıpkı modern kültür gibi bahçivanlıkla ilişkilendirir. Toplumu bir bahçe olarak gören bu yaklaşımda, bahçe düzeni soykırımı giden sürecin belirleyicisidir. Burada vurgulanmak istenen temel meseleye göre, tasavvur edilen bahçe düzeni için yabancı otlardan kurtulmak gerekir. Toplumdaki farklılıklarda tıpkı yabancı otlar gibi temizlenmeli, toplumun dışında tutulmalı, tüm yolların yetersizliği durumunda ise öldürülmelidir (1997: 125-126). Yukarıda yer alan paylaşım içeriğini baz alarak bu yaklaşımı Suriyeli sığınmacılar meselesine uyarlarsak, sığınmacılar yabancı otları temsil eden ötekiler olarak etiketlenmiştir. Kusursuz bahçe tasarımında işaret edildiği üzere toplumsal düzeni sağlamak adına tek bir yol çizilmekte, tıpkı yabancı otlar gibi onlardan kurtulmak gerektiği vurgulanmaktadır.

A

• 12.08.2021 00:01:12

...

Sabaha kadar ya hepsi Altındağ Battalgazi Önderi Beşikkeyayı terk edecek yada hepsini yakcaz

Yanıtla • Beğen • Beğenmedim

♥ 0 ♡ 0

Resim 9. Düşmanlık/ Savaş Söylemi Kategorisi Okur Yorumu

Kaynak: (URL-13)

Ele alınan son paylaşımda, tehdit unsuru olarak görülen Suriyeli sığınmacıların söz edilen bölgeleri terk etmezler ise hepsinin yakılacağı, başka bir ifadeyle yaşam haklarının ellerinden alınacağı ifade edilmiştir. İnsanların açıkça yakılacağı belirtilmediği bu paylaşım içeriğinde düşmanlaştıran, tehdit eden, korkuya yol açan bir dil kullanımı hâkimdir. Ayrıca bu ifade biçimi nefret söylemlerinin ne kadar önemli olduğunu bir kez daha göstermektedir. Hepsini yok etmekle, yakmakla tehdit eden bu paylaşım, aslında söylemlerin nefret suçuna dönüşme

potansiyellerinin ne kadar kolay olabileceğinin göstergesidir. Dolayısıyla nefret söylemleri, nefret suçuna giden sürecin en önemli uğrağıdır. Son olarak cümle içindeki “hepsini yakacaz” ifadesi ile düşmanlık ve savaş söylemi yapılmakta ve bir kaos ortamı yaratılmaktadır.

Doğal Kimlik Ögesini Nefret Aşağılama Unsuru Olarak Kullanma/ Simgeleştirme

Bu kategoride, doğal kimlik unsuru simgeleştirilerek nefret söylemlerine dönüştürülmüştür. “Suriyeli” veya “Arap” ifadelerinin kullanıldığı bu içeriklerde, söz konusu kimlik aidiyetlerine sahip olan kişiler negatif bir şekilde simgeleştirilmiş, ayrımcı ve ötekileştiren bir söylem üretilmiştir. Bu kategoride 41 nefret söylemi tespit edilmiştir.

Resim 10. Doğal Kimlik Ögesini Nefret Aşağılama Unsuru Olarak Kullanma/ Simgeleştirme Kategorisi Okur Yorumu

Kaynak: (URL-14)

Ele alınan ilk içerikte Suriyeli sığınmacıların istenmediğı ayrımcı bir dille ifade edilmiştir. Paylaşımında vurgulanan “bunlar daha iyi günler bela olacaklar” ifadesi, Suriyelilerin bir tehdit olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Cümle içinde yer alan “şerefsiz ırk” söylemi ile kimliğe ilişkin negatif bir simgeleştirme yapılmış ve kimlik unsuru temel alınarak nefret söylemi üretilmiştir.

Resim 11. Doğal Kimlik Ögesini Nefret Aşağılama Unsuru Olarak Kullanma/ Simgeleştirme Kategorisi Okur Yorumu

Kaynak: (URL-15)

Yukarıda yer alan ikinci içerikte vurgulanan “en iyi suriyeli olu suriyelidir” ifadesi ile kimlik unsuru öne sürülerek nefret söylemi üretilmiştir. Bu yaklaşıma göre sığınmacıların sadece Suriyeli olmaları, yani bu kimliğe ait olmaları nedeniyle ölmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda nefret söylemi doğal kimlik ögesine dayandırılarak üretilmiştir.

Resim 12. Doğal Kimlik Ögesini Nefret Aşağılama Unsuru Olarak Kullanma/
Simgeleştirme Kategorisi Okur Yorumu
Kaynak: (URL-16)

Bu kategoride değerlendirilen son paylaşımda Arap kimliği üzerinden negatif bir simgeleştirme yapılmıştır. “Nerde arap orda pislik” ifadesi Arapların tehlikeli ve zararlı olduklarını ima etmekte, bu temsil biçimi toplumsal ayrışmayı da beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte tehlikeli oldukları gerekçesiyle Araplar uzak durulması gereken ötekiler olarak etiketlenmiştir. Arapların zararlılar olarak etiketlenmeleri diğer taraftan toplumdaki önyargıların önünü açmakta ve ayrımcılığa zemin hazırlamaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada, Ankara’nın Altındağ ilçesinde yaşanan olaylar sonucunda Suriyeli sığınmacılara yönelik saldırıları konu alan haberin okur yorumlarına odaklanılmış ve bu yorumlardaki nefret söylemlerine dikkat çekilmiştir.

Elde edilen verilerin analizi sonucunda Suriyeli sığınmacıların “istilacı, rahatsız edici, zararlı, tehlikeli, fazlalık” şeklinde olumsuz yüklemelerle tanımlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Nefret içerikli söylemlerin bir başka nedeni de sığınmacıların sayıca çokluğuna işaret eden, ülkenin hâkimi olacaklarını iddia eden söylemlerdir. Bu içeriklerde vurgulanan bir başka kaygı ise sığınmacıların toplumsal düzeni bozdukları ya da bozacaklarını ileri süren ifadelerdir. Diğer taraftan bu söylem biçimi bir kaygı unsuru taşımasının dışında sığınmacıları tehlikeli olarak işaretlenmekte, uzak durulması gerekenler ve düzeni tehdit edenler olarak etiketlenmektedir.

Değerlendirilen paylaşımlarda sığınmacıların istenmediği, ülkeden gitmeleri gerektiği yönünde birçok söylem üretilmiştir. Bu söylemlerin arka planına baktığımızda ayrımcı bir yaklaşım biçiminin benimsendiği görülmekte ve Suriyeli sığınmacılar toplumsal alandan dışlanmaktadır. Nefret söylemlerinin bir bölümü, Suriyeli sığınmacılara ayrıcalık sağlandığını iddia eden söylemlerden oluşur. Abartılı bir söylem biçimiyle kurulan ve gerçekliği yansıtmayan bu paylaşımlar, toplumsal kutuplaşmanın oluşmasına yol açabilmektedir. Diğer taraftan Suriyelilere yönelik tahammülsüzlüğün dışı vurumu olan küfür ve hakaret içerikli paylaşımların varlığı ise nefret söylemini kuran ötekileştirme sürecinin bir parçasıdır. Özellikle kimliğin hedef alındığı söylemler biz ve öteki karşıtlığını yaratan, dolayısıyla ötekini işaretleyen söylemler olarak ön plana çıkmaktadır.

Nefret söylemlerinin en güçlü yönü, nefret suçuna yol açan veya teşvik eden niteliğidir. Bu bağlamda suçla ilişkili olan, şiddet ve yok etme eylemlerini içeren en çarpıcı söylemler sığınmacıların öldürülmesi yönündeki paylaşımlardan oluşmaktadır. Suriyeli sığınmacılar, Bauman'ın (2018: 74) ifadesiyle yok edilmesi gereken “atıklar” olarak görülmektedir. İnsanların yaşam hakkının yok edileceğine yönelik oluşturulan bu tehditkâr söylem, mağdurlar üzerinde bir korkuya yol açabilir. Bu söylemlerde var olan nefret dilinin toplumsal alanda bir kutuplaşma yaratabileceği, toplumsal bütünleşmeye ve barışa zarar verebileceğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte çevrimiçi haber sitelerinde yer alan okur yorumlarının nefret söylemlerinin kolaylıkla üretilmesine aracılık ettiği görülmekte ve şiddete yol açabilecek ayrımcı, yok edici eylemlerin oluşmasında güçlü bir etkisinin olduğu düşünülmektedir. Son olarak çalışma, elde edilen bulgular sonucu nefret söylemlerinin okuyucu yorumlarıyla nasıl inşa edildiğini ortaya koymasından önemlidir. Bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda; mülteci, göçmen, sığınmacı gibi genel anlamda yabancılara yönelik nefret söylemlerinin diğer çevrimiçi ağlarda nasıl üretildiğine ilişkin nitel ve nicel araştırmalar yapılarak değerlendirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Alğan, T. C., ve Şensever, F. L. (2010). *Ulusal Basında Nefret Suçları: 10 Yıl, 10 Örnek*, İstanbul: Sosyal Değişim Derneği.

Atasü-Topçuoğlu, R. (2012). Düzensiz Göç: Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketliliği, S. G. Ihlamur-Öner ve N. A. Şirin Öner, *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar* (s. 501-518), İstanbul: İletişim Yayınları.

Bauman, Z. (2018). *İskarta Hayatlar: Modernite ve Safraları*, (Çev. O. Yener), İstanbul: Can Sanat Yayınları.

Bauman, Z. (1997). *Modernite ve Holocaust*, (Çev. S. Sertabiboğlu), İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Bauman, Z. (2012). *Akışkan Aşk/ İnsan İlişkilerinin Kırılganlığına Dair*, (Çev. Ergüden, I.). İstanbul: Versus Kitap.

Binark, M. (2010). Nefret Söyleminin Yeni Medya Ortamında Dolaşıma Girmesi ve Türetilmesi, T. Çomu, *Yeni Medyada Nefret Söylemi* (s. 11-53), İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK). (2013), *Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı*, Cenevre: BMMYK.

Çomu, T., ve Binark, M. (2013). Yeni Medya Ortamlarında Nefret Söylemi, M. Çınar içinde, *Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar Mecralar Tartışmalar* (s. 199-216), İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.

Dirini, İ. (2010). Okur Yorumlarıyla Yeniden Üretilen Nefret Söylemi, T. Çomu, *Yeni Medyada Nefret Söylemi* (s. 55-93), İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.

Doğan, E. (2015). *Televizyon Haberlerinde Nefret Söylemi: Suriyeli Sığınmacılar Örnek Olayı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.

Doğu, B. (2010). Sanal Nefret Pratikleri: İnternette Nefret Söylemi ve Karşı Örgütlenmeler, T. Çomu, *Yeni Medyada Nefret Söylemi* (s. 223-252), İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Efe, İ. (2015). *Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar*, SETA (Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı), İstanbul.

Göregenli, M. (2012). Önyargıyı ve Ayrımcılığı Azaltmak, K. Çayır ve M. A. Ceyhan, *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (s. 247-254), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Göregenli, M. (2013). Ayrımcılığın Meşrulaştırılması, M. Çınar, *Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar Mecralar Tartışmalar* (s. 39-54), İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Gürkaynak, E. Ç. (2012). Toplumsal Temas: Önyargı ve Ayrımcılığı Önlemek İçin Bir Sosyal Değişim Aracı Olarak Kullanılabilir mi?, K. Çayır ve M. A. Ceyhan, *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (s. 255-265), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- İnceoğlu, Y. (2013). Tartışmalı Bir Kavram: Nefret Söylemi, M. Çınar, *Medya ve Nefret Söylemi, Kavramlar Mecralar Tartışmalar* (s. 75-92), İstanbul: Hrant Dink Vakfı.
- Kaya, İ. ve Eren, E.Y. (2015). *Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri*, İstanbul: SETA Yayınları 55.
- Mora, N. (2009), *Alman Kültüründe Düşman İmgesi*, Altkitap Yayınları.
- Oran, B. (2012). Maksimum Rezillik: Nefret Suçu ve Nefret Suçunun Önkoşulu: Nefret Söylemi, Y. İnceoğlu, *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları* (s.39-45), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Özel, K. E. (2016). Okur Yorumlarında Etik Sorunlar: Gazetecilerin Konuya Yaklaşımı, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1991-2012.
- Öztürk, F. E. (2021). Salgınla Yayılan Nefret: Twitter'da 65 Yaş Üstü Bireylere Yönelik Nefret Söylemi, *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi*, (15), 143-159.
- Sözeri, C. (2012). Yazılı Basında Nefret Söylemi ve Mücadele Yolları, Y. İnceoğlu, *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları* (s.205-222), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Talimciler, A. (2012). Ötekine Yönelik Nefretin Fark Edilmediği ya da Kanıksandığı Alan: Türkiye Futbol Medyası, Y. İnceoğlu, *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları* (s.247-287), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tsesis, A., (2002). *Destructive Messages: How Hate Speech Paves The Way For Harmful Social Movements*, New York and London: New York University Press.
- Ulusoy, O. ve Sarıkaya, B. (2010). *5 N ve 1 Mülteci Basın Mensupları için El Kitabı*, İzmir: Mültecilerle Dayanışma Derneği.
- Van Dijk, A. T. (1993). Principles Of Critical Discourse Analysis, *Discourse&Society*, 4(2), 249-283.

Van Dijk, T. A. (2010). Söylem ve İktidar, (Çev. P. Uygun), A. Çavdar ve A. B. Yıldırım içinde, *Nefret Suçları ve Nefret Söylemi* (s. 9-41), İstanbul: Uluslararası Hrant Dink Vakfı Yayınları.

Yanıkaya, B. (2009). Gündelik Hayatın Suretinde: Öteki Korkusu, Görsel Şiddet ve Medya, B. Çoban içinde, *Medya Milliyetçilik Şiddet* (s. 11-27), İstanbul: Su Yayınları.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

URL-1 <https://www.unhcr.org/tr/> (Erişim Tarihi: 07.04.2020)

URL2 https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680505d5b (Erişim Tarihi: 05.04.2022)

URL-3 <https://www.ensonhaber.com/gundem/ankarada-suriyelilerin-dukkanlari-na-saldirdilar> (Erişim Tarihi: 01.03.2022)

URL-4 <https://www.alexacom/topsites/countries/TR> (Erişim Tarihi: 01.03.2022)

URL-5 <https://www.ensonhaber.com/gundem/ankarada-suriyelilerin-dukkanlari-na-saldirdilar> (Erişim Tarihi: 01.03.2022)

URL-6 <https://www.ensonhaber.com/gundem/ankarada-suriyelilerin-dukkanlari-na-saldirdilar> (Erişim Tarihi: 01.03.2022)

URL-7 <https://www.ensonhaber.com/gundem/ankarada-suriyelilerin-dukkanlari-na-saldirdilar> (Erişim Tarihi: 01.03.2022)

URL-8 <https://www.ensonhaber.com/gundem/ankarada-suriyelilerin-dukkanlari-na-saldirdilar> (Erişim Tarihi: 01.03.2022)

URL-9 <https://www.ensonhaber.com/gundem/ankarada-suriyelilerin-dukkanlari-na-saldirdilar> (Erişim Tarihi: 01.03.2022)

URL-10 <https://www.ensonhaber.com/gundem/ankarada-suriyelilerin-dukkanlari-na-saldirdilar> (Erişim Tarihi: 01.03.2022)

URL-11 <https://www.ensonhaber.com/gundem/ankarada-suriyelilerin-dukkanlari-na-saldirdilar> (Erişim Tarihi: 01.03.2022)

URL-12 <https://www.ensonhaber.com/gundem/ankarada-suriyelilerin-dukkanlari-na-saldirdilar> (Erişim Tarihi: 01.03.2022)

URL-13 <https://www.ensonhaber.com/gundem/ankarada-suriyelilerin-dukkanlari-na-saldirdilar> (Erişim Tarihi: 01.03.2022)

URL-14 <https://www.ensonhaber.com/gundem/ankarada-suriyelilerin-dukkanlari-na-saldirdilar> (Erişim Tarihi: 01.03.2022)

URL-15 <https://www.ensonhaber.com/gundem/ankarada-suriyelilerin-dukkanlari-na-saldirdilar> (Erişim Tarihi: 01.03.2022)

URL-16 <https://www.ensonhaber.com/gundem/ankarada-suriyelilerin-dukkanlari-na-saldirdilar> (Erişim Tarihi: 01.03.2022)